

TALABA-YOSHLARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INTERFAOL TA'LIM METODLARINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

*Navoiy davlat universiteti San'at va sport fakulteti
Pedagogika nazariyasi va tarixi yo'nalishi 1-kurs magistranti
Qarshiyeva Parvina Davron qizi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada yangi pedagogik texnologiyalar asosida talaba-yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Zamonaviy ta'lim jarayonida interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish hamda boshqa innovatsion pedagogik yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, talabalarda kreativ fikrlash, mustaqil izlanish, muammolarni hal etish va yangi g'oyalar yaratish ko'nikmalarini shakllantirishda ushbu metodlarning samaradorligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik texnologiyalar, ijodkorlik, talaba-yoshlar, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, kreativ fikrlash, innovatsiya, ta'lim samaradorligi, kompetensiya, loyiha asosida o'qitish.

Kirish. Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan sharoitda ta'lim tizimi oldiga nafaqat bilimli, balki mustaqil fikrlaydigan, tashabbuskor va ijodkor shaxsni shakllantirish vazifasi qo'yilmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi va innovatsion jarayonlarning kengayishi talaba-yoshlarning ijodiy hamda intellektual salohiyatini rivojlantirishni dolzarb masalaga aylantiradi. Shu jihatdan, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida talaba-yoshlarning ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasida ta'lim sohasini rivojlantirishga qaratilgan bir qator muhim normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilingan bo'lib, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi

Farmoni hamda keyingi yillarda qabul qilingan qaror va farmonlarda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va inson kapitalini rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalari talabalarning bilim olish faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish, ijodiy yondashuvni shakllantirish hamda nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish va innovatsion yondashuvlar talabalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan har bir pedagogik texnologiya va metodning mazmuni, tuzilishi hamda amaliy qo'llanilish bosqichlarini puxta o'zlashtirish o'qituvchidan yuqori kasbiy kompetensiyani talab etadi. Bu esa talabalarning ijodiy imkoniyatlarini to'liq ro'yobga chiqarishga zamin yaratadi.

Adabiyotlar tahlili

Talaba-yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Zamonaviy tadqiqotlarda interfaol ta'lim texnologiyalari talabalarning faolligini oshirish, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish va kreativ fikrlashni rivojlantirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi.

F. Qodirova va N. Xolmatovanning "Interfaol metodlarning ta'lim jarayonidagi o'rni" (2021) asarida interfaol metodlar talabalarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirishi, bilimlarni samarali o'zlashtirishga yordam berishi hamda ijodiy fikrlashni rivojlantirishi ta'kidlangan. Mualliflar muammoli ta'lim, rolli o'yinlar va munozaralar talabalarning ijodiy faolligini kuchaytirishini asoslab berganlar.

M. Jalilovning "Muammoli o'qitish va uning afzalliklari" (2020) asarida muammoli ta'lim texnologiyalari talabalarning mustaqil izlanish olib borishi, yangi g'oyalar yaratishi va tanqidiy fikrlashini rivojlantirishi qayd etilgan. Muallif fikriga ko'ra, mazkur texnologiyalar talabalarda ijodiy fikrlashni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

M. Karimov va R. Abdulkarimovanning "Interfaol metodlar va ularning amaliy qo'llanilishi" (2019) asarida interfaol metodlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli

tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, guruhli ish, munozara va hamkorlikda o‘qitish metodlari talabalarning ijodiy faolligini sezilarli darajada oshiradi.

R. O‘rmonovning “Interfaol metodlarning talabalar fikrlash qobiliyatiga ta’siri” (2018) tadqiqotida interfaol metodlar talabalarning tanqidiy va ijodiy fikrlashini rivojlantirishi, muammolarga yangicha yondashuvlarni shakllantirishi asoslab berilgan.

Metodologiya. Talaba-yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda muammoli ta’lim texnologiyalaridan samarali foydalanish muhim ahamiyatga ega. Ushbu yondashuv talabalarning mustaqil fikrlashi, tahlil qilishi, izlanishi va yangi yechimlar taklif etishini rag‘batlantiradi.

Ijodkorlikni rivojlantirishda “Sinkveyn” metodidan foydalanish samarali hisoblanadi. Ushbu metod axborotni qisqa, lo‘nda va mazmunli ifodalash, mavzuni tahlil qilish hamda umumlashtirish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

“Sinkveyn” metodini qo‘llash tartibi quyidagicha:

1. Birinchi qatorda mavzuni ifodalovchi bir so‘z yoziladi.
2. Ikkinchi qatorda mavzu ikki so‘z bilan tavsiflanadi.
3. Uchinchi qatorda uchta so‘z bilan mavzuga oid asosiy xususiyatlar beriladi.
4. To‘rtinchi qatorda mavzu mazmunini ifodalovchi to‘rt so‘zli ibora keltiriladi.
5. Beshinchi qatorda mavzuni umumlashtiruvchi sinonim beriladi.

Masalan, “Ijodkorlik” mavzusi bo‘yicha:

1. Ijodkorlik.
2. Yangi g‘oyalar.
3. Izlanish, fikrlash, yaratish.
4. Yangi yechimlar topish jarayoni.
5. Kreativlik, innovatsiya.

Mazkur metod talabalarning assotsiativ fikrlashini rivojlantiradi, tahlil va sintez jarayonlarini faollashtiradi hamda bilimlarni tizimlashtirishga yordam beradi. Shu bilan

birga, u talabalarda mustaqil fikrlash, erkin ifoda etish va ijodiy yondashuvni shakllantirishda muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Talaba-yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning turli interfaol metodlaridan samarali foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodlar talabalarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, kreativ yechimlar ishlab chiqish hamda hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

“Aqliy hujum” metodi talabalarning qisqa vaqt ichida ko‘plab g‘oyalar ishlab chiqishiga imkon yaratadi. Ushbu metod ijodiy fikrlashni faollashtirib, har qanday muammoni hal etishda turli yondashuvlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Aqliy hujum jarayonida talabalar erkin fikr bildiradi, g‘oyalar tanqid qilinmaydi, bu esa kreativ muhitni yuzaga keltiradi.

“Klaster” metodi esa mavzu bo‘yicha bilimlarni tizimlashtirish va assotsiativ fikrlashni rivojlantirishga yo‘naltirilgan. Talabalar markaziy tushuncha atrofida bog‘liq g‘oyalar va tushunchalarni tarmoqlab chiqish orqali mavzuni chuqur anglaydi. Ushbu metod ijodiy tafakkurni kengaytirish va mantiqiy bog‘lanishlarni aniqlashda samarali hisoblanadi.

“Muammoli ta’lim” metodi talabalarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni shakllantirishning muhim vositasi bo‘lib, real hayotiy vaziyatlar asosida muammolarni hal qilishga yo‘naltiriladi. Bunda talaba mavjud bilimlar asosida yangi yechimlar topishga harakat qiladi, bu esa uning kognitiv faolligini oshiradi.

“Insert” metodi (interaktiv o‘qish texnologiyasi) talabalarning matn bilan ishlash, tahlil qilish va tanlab o‘qish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Ushbu metod orqali talaba yangi ma’lumotni mavjud bilimlari bilan taqqoslaydi, farqlarni aniqlaydi va mustahkam bilim tizimini shakllantiradi.

“Debat” (munozara) metodi esa talabalarda mantiqiy fikrlash, o‘z nuqtayi nazarini asoslash va dalillar bilan himoya qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Munozara jarayonida talabalar turli qarashlarni tahlil qiladi, bu esa ularning ijodiy va tanqidiy tafakkurini kuchaytiradi.

“Loyiha asosida o‘qitish metodi talabalarning mustaqil izlanish olib borishi, amaliy muammolarni hal qilishi va yakuniy natijani yaratishiga qaratilgan. Ushbu metod ijodkorlikni rivojlantirishda eng samarali innovatsion yondashuvlardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, talaba-yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Globallashtirish sharoitida jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti ko‘p jihatdan ijodkor, mustaqil fikrlovchi va innovatsion yondashuvga ega kadrlarni tayyorlashga bevosita bog‘liqdir. Shu sababli ta’lim jarayonida yangi pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish va ularni samarali qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot natijalariga ko‘ra, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha asosida o‘qitish, klaster, aqliy hujum, sinkveyn va boshqa zamonaviy pedagogik yondashuvlar talabalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu metodlar talabalarda mustaqil qaror qabul qilish, tahliliy fikrlash, muammolarni hal etish hamda yangi g‘oyalar yaratish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ta’lim jarayonini faollashtiradi, talabalarni o‘quv jarayonining subyekti sifatida shakllantiradi hamda ularning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi. Bu esa o‘z navbatida ta’lim samaradorligini oshirishga, bilimlarning amaliy ahamiyatini kuchaytirishga va kompetensiyaviy yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A.K.Shamshetova, R.N.Meliboyeva, X.E.Usmanova, I.O. Xaydarov -“Umumiy psixologiya”. T-2018
2. Z.Nishanova , D.Qarshiyeva, N.Ataboyeva, Z.Qurbonova- “Psixodiagnostikava eksperimental psixologiya” T-2013
3. A.V. Petrovskiy- “Umumiy psixologiya”
4. Qaxxorova, M. (2024). GORNER SXEMASINING MATEMATIK ANALIZGA TATBIQI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 1(1), 3-9.

5. Ашурова Г.О. Совершенствование современного дошкольного образования // Актуальные научные исследования в современном мире. 2018. №1 1-7 (43). С. 27- 30
6. Ashurova G.O. Sovershenstvovanie sovremennogo doshkol'nogo obrazovaniya // Aktualnye nauchnye issledovaniya v sovremennom mire. 2018. Ne1 1-7 (43). S. 27 – 30
7. O.U.Avlayev, S.N.Jo'rayeva, S.R.Mirzayeva, "Ta'lim metodlari". Toshkent-2017."Navro'z" nashriyoti.